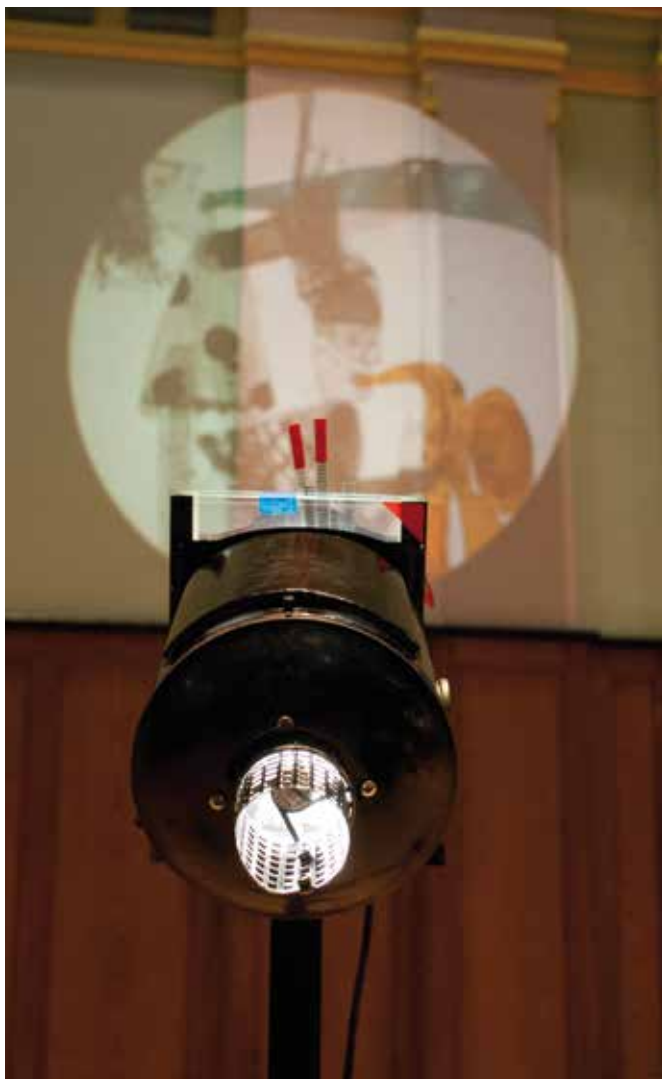


# Toverlantaarns en orgels: magische machines ontmoeten elkaar

## Lichtbende creëert 'hoor- en lichtspel' in het Orgelpark

Op 28 februari treedt collectief Lichtbende op in het Orgelpark. Lichtbende creëert met behulp van toverlantaarns en veel creativiteit een mix van theater, beeld en muziek. De vaste kern bestaat uit Rob Logister, Marie Raemakers en Axel Schappert. Op een druilerige herfstdag in augustus begonnen ze met hun voorbereidingen in het Orgelpark. Timbres zocht hen op en doet verslag.





### Ondersteboven en in spiegelbeeld

In een wirwar van kabels en projectoren zijn de leden van Lichtbende aan het werk. Her en der staan kisten vol materiaal. Samen bedienen Rob Logister en Marie Raemakers apparatuur waarmee ze prachtige beelden op de muur toveren. Enthousiast vertelt Marie over de mogelijkheden van de toverlantaarn en het materiaal dat in hun voorstellingen terug te zien is. Knoopjes, kraaltjes, draadjes, dopjes, glazen schaaltes en plastic flessen: je kunt het zo gek niet bedenken, of het wordt gebruikt. Marie: 'In onze nieuwste voorstelling *Tutu* is de hoofdpersoon bijvoorbeeld gebaseerd op een klein meisje op een foto, die we aantreffen in een doos met oude lantaarnplaatjes van

### Auteur

Tijsjoris Groot is musicoloog en naast zijn productiewerk bij het Groot Omroepkoor en het Radio Filharmonisch Orkest actief als muziekjournalist, concertproducent en zakelijk ondersteuner voor zzp'ers.

'Wat wij maken lijkt kinderlijk eenvoudig, maar stiekem is het behoorlijk ingewikkeld'

rond 1930. In *Tutu* hebben we dat meisje uitgebeeld door middel van enkel een jurkje met twee schoentjes eronder. Een danseres beelden we uit door middel van een knoopje met verbandgaas eraan. Als object is het een doodgewoon knoopje, maar in onze voorstelling krijgt het opeens een karaktertje.'

Rob: 'Het gebruik van dergelijk materiaal vloeit eigenlijk voort uit een ander, op cultuureducatie gericht project. Met dat project gaan we langs scholen en laten we kinderen op een speelse wijze kennis maken met kunst en theater. Met behulp van allerlei knutselmateriaal en overheadprojectors knutselen ze een voorstelling in elkaar. Door dat alledaagse materiaal een nieuwe functie of betekenis te geven prikkel je de fantasie. We raakten zo geïnspireerd door de creaties die gedurende dit project ontstonden, dat we zelf ook op deze manier aan de slag zijn gegaan voor een theateervoorstelling. En vergis je niet: wat wij maken lijkt kinderlijk eenvoudig, maar stiekem is het behoorlijk ingewikkeld. Alles moet namelijk ondersteboven en in spiegelbeeld worden gespeeld.'



### Analoog

Slechts met enkele gekleurde veertjes en een beetje ijzerdraad tovert Rob een dansend figuurtje op de muren. Het dansende effect wordt bereikt door verschillende plaatjes via een volledig analoog en vernuftig systeem over elkaar te laten schuiven. Marie legt uit dat juist het fröbelen en knutselen de projecten van Lichtbende zo leuk maken: 'Zoeken naar oplossingen om het onmogelijke toch uit te beelden, dat fascineert me.' Rob voegt er aan toe dat er voor het publiek ook veel plezier te beleven valt aan het ontdekken van de mogelijkheden van de toverlantaarn. Om die reden houden ze de manier waarop de beelden tot stand komen zichtbaar, en geven ze vaak begeleidende workshops bij hun voorstellingen.

### Christiaan Huygens

De toverlantaarn werd in de 17de eeuw uitgevonden door Christiaan Huygens, die vervolgens zo min mogelijk gewag maakte van het apparaat; hij vreesde dat het zijn status als serieuze wetenschapper zou

aantasten. Dat zijn uitvinding uiteindelijk zou leiden tot de hedendaagse bioscopen en televisies had hij niet kunnen vermoeden.

Lichtbende maakt gebruik van redelijk moderne toverlantaarns uit het begin van de zoste eeuw. Ze zijn uitgerust met elektrische verlichting en hebben minder antiquarische waarde, zodat er zonder schroom aan gesleuteld kan worden. Rob: 'In het begin waren er "lantaarnisten" die huiverden van onze aanpak, maar inmiddels zijn ze meer bekend met ons werk en komen ze ook naar onze voorstellingen.'

### Projectieproject

Terwijl Rob en Marie uitleg en demonstraties geven, komt Axel Schappert binnen. Axel maakt composities voor Lichtbende en speelt als musicus mee in de voorstellingen, voornamelijk op tuba en bastrombone. Axel vertelt over de ontstaansgeschiedenis van het collectief. 'Lichtbende is een vervolg op de activiteiten van het op cultuureducatie gerichte Projectieproject van Rob en Marie, als ook op Musiscoop, een project onder de artistieke leiding van de



*Van links naar rechts: Axel Schappert, Marie Raemakers en Rob Logister*

inmiddels overleden Ida Lohman. Bij Musiscoop deed Jeannette van Steen de eindregie, waren Rop Severien en Marie toverlantaarnspelers en deed Rob de techniek. Na het overlijden van Ida hebben we de laatste voorstelling van Musiscoop nog op de planken gebracht in Japan. Het was duidelijk dat wij verder wilden met de toverlantaarn en we hebben toen besloten onder de noemer Lichtbende verder te gaan. De toverlantaarns worden nu vergezeld door overheadprojectors uit het Projectieproject en met de hand gedragen diaprojectors voor de Japanse Utsushi-e techniek. Ook Rop en Jeanette zijn nog steeds actief betrokken bij onze voorstellingen.'

### Workshops

Dit seizoen staan er naast het optreden in het Orgelpark allerlei activiteiten in het buitenland op de agenda. Zo zal Lichtbende in het kader van een internationaal project over oceaanvervuiling workshops geven in Caïro, waarin ze laten zien hoe je met plastic afval kunst kan maken. Rob: 'In het kader van *Out to Sea? The Plastic Garbage Project*

leiden wij daar educatiemedewerkers op, die dan zelf weer workshops aan kinderen kunnen geven. We merken dat het fenomeen van hergebruiken nog behoorlijk abstract en vreemd is voor veel culturen.' Marie: 'Ook in Amsterdam-West hebben we meegemaakt dat kinderen echt verrast werden door hun beeldschone creaties, maar die toch niet mee naar huis namen.'

Het succes van dergelijke workshops is groot, ongetwijfeld mede vanwege het aanstekelijk enthousiasme van de groep. Rob: 'Dit jaar zullen we weer naar Turkije gaan voor een festival in Mardin, vlak boven Syrië. We spelen daar voorstellingen en geven een workshop. Dat wordt zeker een bijzondere ervaring.' Marie: 'De eerste keer dat we in Turkije waren, bleven de mensen in de zaal maar juichen bij elk nieuw stukje. Die voorstellingen waren echt een feestje voor de hele familie. Het zat afgeladen vol, er zaten soms wel drie kinderen op één stoel!'



### Dynamiek

Met al die cultuureducatie en het ogenschijnlijk kinderlijke karakter van hun voorstellingen, rijst de vraag of Lichtbende zich alleen maar op jeugdig publiek en begeleiders richt. Rob vindt van niet: 'In onze nieuwe voorstelling *Tutu* zitten allerlei dubbele lagen en barst het van de referenties aan het interbellum. Dat maakt dat volwassenen er anders naar kijken maar ook het onbevangen plezier ervaren.' Axel: 'Daarnaast bepaalt ook het publiek de dynamiek van onze voorstelling. Als we alleen voor volwassenen spelen, merk je dat de spannende momenten ineens heel erg spannend worden en sommige stukjes ook langer kunnen duren, omdat de concentratie intenser is.'

In het Orgelpark zal Lichtbende een geheel nieuw concept gaan presenteren, speciaal ontwikkeld voor de eigenzinnige en uitdagende zaal met al haar kleurenpracht. Wat betreft muziek is er dit keer ook een andere aanpak. Marie: 'Normaal gesproken ontwikkelen we gezamenlijk een verhaallijn en wordt de muziek gecomponeerd als onderdeel van ons dynamische proces. In het Orgelpark zullen we gebruik

maken van reeds bestaande muziek. We zoeken naar stukken die tot de verbeelding spreken en goed bij ons lichttheater passen.'

Rob: 'De projectiebeelden zullen in deze installatie hoofdzakelijk mechanisch worden aangedreven en de muziek hopelijk in een "nieuw licht" zetten. Wij willen een goede wisselwerking tussen beeld en geluid, zonder dat de muziek of het beeld de boventoon gaat voeren.'

Marie: 'De muziek zal onderdeel worden van een hoor- en lichtspel met ontdekkingslust als drijfveer.'



Regard du temps  
 Regard de l'Esprit de joie  
 Première communion de la Vierge  
 La parole toute-puissante  
 Noël  
 Regard des Anges  
 Le baiser de l'Enfant-Jésus  
 Regard des prophètes, des bergers et  
 des Mages  
 Regard du silence  
 Regard de l'Onction terrible  
 Je dors, mais mon cœur veille  
 Regard de l'Eglise d'amour

#### Zaterdag 21 februari, 16.00 uur

€ 15,00/9,00

#### ORGEL SOLO: MESSIAEN, LES CORPS GLORIEUX

**Berry van Berkum, orgel**

De zevendelige cyclus *Les Corps Glorieux* behoort met *L'ascension* en *La nativité du Seigneur* tot de vroege orgelwerken van Messiaen.

Olivier Messiaen (1908-1992)

- Les Corps Glorieux (1939)
  - Subtilité des Corps Glorieux
  - Les eaux de la Grâce
  - L'ange aux parfums
  - Combat de Mort et de la Vie
  - Force et agilité des Corps Glorieux
  - Joie et clarté des Corps Glorieux
  - Le Mystère de la Sainte-Trinité

#### Zaterdag 21 februari, 20.15 uur

€ 20,00/12,50

#### KOOR EN ORGEL: MESSIAEN, L'ASCENSION

**Nederlands Kamerkoor  
 Klaas Stok, dirigent  
 Marcel Verheggen, orgel**

Messiaen schreef slechts twee a capella werken: *O sacrum convivium* en de zeer complexe *Cinq rechants*. Deze 'vijf refreinen' hebben door Messiaen zelf samengestelde teksten als basis, met daarin onder meer zelfontwikkeld pseudo-sanskriet.

In het programma van vanavond worden de vocale werken afgewisseld met orgelmuziek.

Olivier Messiaen (1908-1992)

- L'apparition de l'église éternelle (1932)
- O sacrum convivium (1937)
- L'ascension (1933)
- Cinq rechants (1949)
  - Hayo kapritama la li la li la li la ssaréno
  - Ma première fois terre terre l'éventail déployé
  - Ma robe d'amour mon amour ma prison d'amour
  - Niokhamâ palalan(e)sou-kî mon bouquet tout défait rayonne
  - Mayoma kalimolimo mayoma kalimolimo
- Le banquet céleste (1928)
- O sacrum convivium

#### Zondag 22 februari, 14.15 uur

€ 15,00/9,00

#### ONDES MARTENOT: MESSIAEN, QUATUOR

**Ondes martenot sextet (Fabienne Martin, Pascale Rousse Lacordaire, Philippe Arrieus, Haruka Ogawa, Dominique Kim, Augustin Viard)  
 Thomas Dieltjens piano, Benjamin Dieltjens klarinet, Aki Saulière viool en Raphael Bell cello**

Het sextet *Fête des belles eaux* voor ondes martenots wordt zelden uitgevoerd: daarvoor is de ondes martenot ondanks Messiaens promotie ervan niet voldoende populair geworden. Op het programma vanmiddag ook het beroemde *Quatuor pour la fin du temps*, in krijgsgevangenschap geschreven voor klarinet, viool, cello en piano.

Olivier Messiaen (1908-1992)

- Fête des belles eaux (1937)
- PAUZE
- Quatuor pour la fin du temps (1941)

#### Zaterdag 28 februari, 20.15 uur

€ 15,00/9,00

#### TOVERLANTAARNS EN ORGEL: MESSIAEN

**Lichtbende: Rob Logister en  
 Marie Raemakers, lichtbeelden  
 Gerrie Meijers, orgel**

Lichtbende brengt theater, beeldende kunst en muziek samen in voorstellingen die nog de meeste raakvlakken hebben met de vroege film. Oude analoge apparaten, zoals toverlantaarn, draaiorgel en grammofoon, krijgen op een verrassende manier nieuw leven ingeblazen. Voor deze avond maakte Lichtbende een speciale voorstelling op orgelmuziek van Olivier Messiaen. De te spelen stukken van Messiaen worden te zijner tijd op onze website gepubliceerd. Zie ook het interview met Lichtbende op bladzijde 12.